

**Milenec
lady Chatterleyovej**

D. H. LAWRENCE

MILENEC LADY CHATTERLEYOVEJ

MILENEC LADY CHATTERLEYOVEJ

D. H. Lawrence

Preložila

ŠARLOTA BARÁNIKOVÁ

slovar

Slovak edition
© Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2011, 2019
Translation © Šarlota Barániková (dedičia) 2011, 2019
Cover illustration © Tomski&Polanski 2019

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováaná ani šírená v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek prostriedkami, či už elektronickými alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-4229-1

Naša epocha je svojou podstatou tragická, a tak ju nechceme brať tragicky. Nastala katastrofa, stojíme uprostred zrúcanín, začíname si stavať nové malé obydlia, snovať nové malé nádeje. Nie je to ľahká robota, do budúcnosti nevedie rovná cesta; namiesto toho obchádzame alebo podliezame prekážky. Musíme žiť, bez ohľadu na to, koľko oblôh sa nám zrútilo.

Približne v takej situácii bola Constance Chatterleyová. Vojna jej zrútila strechu nad hlavou a ona si uvedomila, že treba žiť a treba sa učiť.

Vydala sa za Clifforda Chatterleyho v roku 1917, keď prišiel domov na štvortýždňovú dovolenku. Prežili štyri medové týždne. Potom sa zas vrátil do Flámska, odkiaľ ho o šesť mesiacov viac-menej v kúskoch previezli loďou späť do Anglicka. Jeho žena Constance mala vtedy dvadsaťtri rokov, on dvadsaťdeväť.

Obdivuhodne lípol na živote. Neumrel a tie kúsky akoby boli znova zrástli. Dva roky bol v rukách lekárov. Potom ho vyhlásili za vyliečeného a mohol sa vrátiť do života s navždy ochrnutou dolnou časťou tela.

Bolo to v roku 1920. Clifford a Constance sa vrátili do jeho rodičovského domu, do rodinného sídla Wragby Hall. Otec mu umrel, Clifford bol teraz baronetom, sirom Cliffordom, a Constance lady Chatterleyovou. S dosť neprímeranými príjmami začali viesť domácnosť a manželský život v neútulnom kaštieli Chatterleyovcov. Clifford mal aj sestru, ale tá sa odsťahovala. Iných blízkych príbuzných nemali. Starší brat padol vo vojne.

Mrzák nadosmrti, s vedomím, že nikdy nebude môcť mať deti, vrátil sa Clifford do začmudeného stredného Anglicka, aby udržal chatterleyovské meno pri živote, pokiaľ mu budú sily stačiť.

Nebol z toho vlastne ani veľmi sklúčený. Premával sa v kresle na kolieskach a mal aj invalidný vozík s motorčekom, takže sa mohol pomaly prevážať po záhrade a po krásnom melancholickom parku, na ktorý bol v skutočnosti náramne hrdý, hoci sa tváril, že mu na ňom ktovieako nezáleží.

Vytrpel si už toľko, že do istej miery stratil schopnosť trpieť. Zostal zdržanlivý, vtipný, veselý, ba dalo by sa povedať až bezstarostný; na tvári mal zdravý rumenec a bledobelasé oči mu vyzývavo žiarili. Plecia mal široké a mocné a v rukách veľkú silu. Nákladne sa obliekal a nosil pekné kravaty z Bond Street. No na tvári mu predsa bolo badať ostražitý, trochu prázdny výraz mrzáka.

Tak málo chýbalo, aby bol prišiel o život, že mu to, čo mu z neho ostalo, bolo nevýslovne vzácne. Z dychtivého lesku očí bolo zrejmé, aký je hrdý, že po tom strašnom otrase ostal predsa nažive. No utrpel také ťažké zranenie, že čosi v jeho vnútri odumrelo, niektoré city sa stratili. Ostala len necitlivá prázdnota.

Constance, jeho žena, bola ružolíca dievčina dedinského výzoru s jemnými hnedými vlasmi, mocným telom a pomalými pohybmi, nabitými neobyčajnou energiou. Mala veľké začudované oči, mäkký, zamatový hlas a vyzerala, akoby bola práve prišla zo svojej rodnej dediny. No nebolo to tak. Jej otec, sir Malcolm Reid, bol kedysi známy člen Kráľovskej akadémie. Matka bola členkou Fabiánskej spoločnosti v časoch jej najväčšieho rozkvetu. Medzi umelcami a vzdelanými socialistami sa Constance a jej

sestre Hilde dostalo – dalo by sa povedať – esteticky nekonvenčnej výchovy. Cestovali s nimi do Paríža, Florencie a Ríma, aby sa nadýchali umenia, a brávali ich aj opačným smerom – do Haagu a Berlína na veľké socialistické zhromaždenia, kde sa rečnilo vo všetkých civilizovaných jazykoch a nikto nebol v pomykove.

Obidve dievčence sa teda už v útlom veku zoznámili s umením aj s politickými ideami. Bola to ich prirodzená atmosféra. Boli kozmopolitky a zároveň aj provinciálky, a tak si v umení osvojili kozmopolitický provincionalizmus, kráčajúci ruka v ruke s čistými sociálnymi ideálmi.

V pätnástich rokoch ich poslali do Drážďan, aby tam okrem iného študovali hudbu. Boli to pre ne zlaté časy. Žili bezstarostne medzi študentmi, diskutovali s mužmi o filozofických, sociologických a umeleckých problémoch a v ničom za nimi nezaostávali, ba ešte ich aj prevyšovali, lebo boli ženy. Prechádzali sa po lesoch s urastenými mladíkmi, brnkajúcimi na gitare. Spievali *Wanderlieder* a boli slobodné. Slobodné! To bolo to veľké slovo. Von v širom svete, von v ranných lesoch s vášnivými mládencami, ktorí mali nádherné hlasy, slobodne si robili, čo chceli, a naďovšetko – hovorili, čo chceli. Predovšetkým im išlo o tie rozhovory, o horlivú výmenu myšlienok. Láska bola len sprievodný jav.

Keď Hilda a Constance dovърšili osemnásty rok, mali už za sebou ne jeden pokusný ľubostný pomer. Mládencom, s ktorými tak vášnivo diskutovali, tak horlivo spievali a tak slobodne sedávali pod stromami, išlo, prirodzene, predovšetkým o ten ľubostný pomer. Dievčence spočiatku váhali, toľko sa však o tom hovorilo, pokladalo sa to za také dôležité. A tí

chlapci boli takí pokorní, tak prosíkali. Prečo by nemohli byť veľkorysé a dať sa im do daru?

Tak sa teda darovali, každá tomu mladíkovi, s ktorým viedla najinteligentnejšie a naj dôvernejšie dišputy. Dôležité boli diskusie a debaty: milovanie a pomer boli iba akýmsi návratom k primitívnosti s určitou dávkou sklamaní. Dievčina potom chlapca ľúbila menej, ba bola náchylná ho priam nenávidieť, akoby bol prekročil hranice jej súkromia a vnútornej slobody. Lebo veď pre dievča všetka dôstojnosť a celý životný zmysel je dosiahnuť úplnú, dokonalú, čistú a vznešenú slobodu. Pre čo inšie dievča žije? Len preto, aby sa striaslo starých špinavých vzťahov a závislosti.

Nech sa všetko okolo sexu akokoľvek sentimentalizuje, je to jeden z najstarších, najšpinavších vzťahov a závislostí. Básnici, čo ho ospevovali, boli zväčša chlapi. Ženy vždy vedeli, že jestvuje čosi lepšie, čosi vyššie. A teraz to vedeli bezpečne. Nádherná čistá sloboda ženy bola neporovnateľne krajšia ako hocijaká sexuálna láska. Len škoda, že muži v tejto veci tak veľmi zaostávali za ženami. Domáhali sa pohlavných stykov ako psy.

Žena sa musela podvoliť. Chlap bol so svojimi chúťkami ako vrtošivé decko. Žena mu musela dať, čo si žiadal, lebo inak by sa pravdepodobne stal neznesiteľným ako decko, tresol by dvermi a pokazil dovtedy veľmi príjemný vzťah. Žena sa však mohla mužovi oddať a nemusela mu pritom vydať svoje vnútorné slobodné ja. Toto si básnici a všetci, čo rečia o sexe, dostatočne neuvedomujú. Žena mohla mať muža a nemusela sa mu celkom odovzdať. Ba mohla tento sexuálny vzťah použiť na to, aby ho dostala do svojej moci. Stačilo, ak sa pri pohlavnom styku zdržala, nechala ho, aby skončil, aby sa vyčerpал, a sama pritom

nedospela k vyvrcholeniu: a potom mohla spojenie predĺžiť, dosiahnuť vlastný orgazmus, svoje vlastné vyvrcholenie, kým on bol len jej nástrojom.

Prv ako vypukla vojna, obidve sestry už mali v láske svoje skúsenosti, potom sa rýchlo museli vrátiť domov. Ani jedna z nich sa nikdy nezaľúbila do mládenca, pokým si neboli veľmi blízki slovne: kým totiž nemali živý záujem *zhovárať sa*. To *zázračné*, *hlboké*, *neuveriteľné* vzrušenie, ktoré prýštilo z vášnivých debát s naozaj múdрым mladým mužom, rozhovory trvajúce celé hodiny, deň čo deň; mesiac čo mesiac... to si nikdy neuvedomili, kým sa to nestalo! Rajský sľub: budeš mať mužov na rozprávanie! – nikdy nebol vyslovený. Splnil sa im prv, než sa dozvedeli, aký to bol sľub.

A keď po tejto dôvernosti, prebudenej živými oduševnenými diskusiami, sa pohlavný styk stal viac-menej nevyhnutným, tak nech. Znamenal koniec kapitoly. A mal vlastne aj svoje čaro: čudné, chvejivé vzrušenie v tele, konečný krč sebauspokojenia, posledné slovo, vzrušujúce a veľmi podobné hviezdičkám, označujúcim završenie odseku a zmenu témy.

Keď dievčence prišli na prázdniny roku 1913 domov, Hilda mala vtedy dvadsať, Connie osemnásť a otcovi bolo jasné, že majú prvé skúsenosti v láske za sebou. *L'amour avait passé par là*, prešla tadiaľ láska, ako sa vraví. Sám bol však skúsený muž a nechal životu voľný priebeh. Matke, chorej na nervy, ktorej ostávalo už iba niekoľko mesiacov života, išlo len o to, aby jej dievčence boli „slobodné“ a aby sa „sebarealizovali“. Ona nikdy nevedela byť sama sebou: bolo jej to odopreté. Pánbohvie prečo, veď mala vlastné príjmy a vlastné možnosti. Vinila z toho manžela. Ale v skutočnosti mala v pamäti alebo duši akúsi dávnu pečať autority, ktorej sa nemohla zbaviť.

So sirom Malcolmom to nemalo nič spoločné; prenechal svojej nervóznej, nevlúdnej a hrdej žene vládu nad domom a šiel si vlastnou cestou.

Tak teda boli dievčence „slobodné“ a vrátili sa do Drážďan k svojej hudbe, univerzite a k mládencom. Každá ľúbila toho svojho a každý ľúbil tú svoju s celou vášňou duševnej príchylnosti. Všetky tie nádherné veci, ktoré si mladí muži mysleli, vyslovili a napísali; mysleli, vyslovili a napísali tým mladým ženám. Connin mládenec sa zaujímal o hudbu, Hildin zas o techniku. Ale žili vlastne len pre svoje mladé dámy. Totiž v myšlienkach a citových vzruchoch. Na inom poli boli mierne odmietaní, lenže o tom nevedeli.

Bolo na nich zďaleka vidieť aj to, že sú celkom preniknutí láskou, totiž fyzickou láskou. Zvláštne, akú jemnú, no očividnú premenu vyvoláva v tele muža, ale aj v tele ženy: žena väčšmi rozkvitne, mierne sa zaoblí, jej mladistvá hranatosť zmäkne a na tvári sa jej zračí roztúženosť alebo víťazstvo. Muž je pokojnejší, väčšmi zahľadený do seba, ba ešte aj kontúry pliec a stehien pôsobia neurčitejšie, váhavejšie.

V takomto sexuálnom vzrušení sestry len-len že nepodľahli čudnému mužskému násiliu. No rýchlo sa spamätali, povedali si, že sexuálne vzrušenie je len pocit, a zachovali si slobodu. Zatiaľ čo muži z vďačnosti za sexuálny zážitok vyložili ženám dušu na dľaň. A potom vyzerali, akoby stratili strieborniak a naši medenák. Connin mládenec býval trocha škriepny a Hildin troška posmešný. Ale chlapi sú už takí! Nevďační a večne nespokojní. Ak ich odmietaš, nenávidia ťa, že ich odmietaš; a ak ich neodmietaš, nenávidia ťa pre niečo iné. Alebo pre nič za nič, iba preto, že sú to vrtošivé decká, a nikdy nie sú spokojní, čo by im žena čo dávala, čo by čo robila.

Keď však vypukla vojna, Hilda a Connie sa rýchlo museli vrátiť domov, aj keď boli doma len v máji na matkinom pohrebe. Ešte pred Vianocami roku 1914 obidvaja ich nemeckí mládenci padli. Sestry sa išli pomnúť od žiaľu, vášnivo svojich mládencov milovali, v srdci však na nich už zabudli. Už pre ne nejestvovali.

Obidve sestry bývali v otcovom – presnejšie matkinom – dome v Kensingtone a pripojili sa k skupine mladých cambridgeských študentov, skupine, čo bola za „slobodu“, flanelové nohavice, rozopäté flanelové košele, kultivovanú citovú anarchiu, tichú reč a nanajvýš senzitivne spôsoby. Hilda sa však nečakane vydala za muža staršieho o desať rokov, ktorý bol už dávnejšie členom tej istej cambridgeskej skupiny, za muža so slušným majetkom a dobrým miestom na ministerstve, ktoré ostávalo vždy v rodine; písal aj filozofické eseje. Bývala s ním v neveľkom dome vo Westminsteri a pohybovala sa v lepšej spoločnosti vládnych úradníkov, ktorá síce nepatrila k smotánke, ale predsa tvorila osobitnú vrstvu inteligencie národa: ľudí, ktorí vedia, čo hovoria, alebo hovoria tak, akoby to vedeli.

Connie vykonávala istý nenáročný druh vojnovéj služby a stýkala sa s neznášanlivými cambridgeskými študentmi vo flanelových nohaviciach, ktorí sa mierne posmievali všetkému, aspoň zatiaľ. „Priateľom“ jej bol istý Clifford Chatterley, dvadsaťdvaročný mladík, ktorý sa urýchlene vrátil domov z Bonnu, kde študoval banícku techniku. Predtým strávil dva roky v Cambridgei. Teraz sa stal poručíkom v elitnom pluku, takže sa mohol všetkému posmievať ako ešte väčší švihák – v uniforme.

Clifford Chatterley patril k vyššej spoločenskej triede ako Connie. Connie pochádzala z rodiny ma-

jetných intelektuálov, kým on už patril k aristokracii. Nie k vyššej, ale predsa aristokracii. Jeho otec bol baronet a matka vikomtova dcéra.

No hoci Clifford pochádzal z lepšieho domu ako Connie, z vyššej spoločnosti, bol svojím spôsobom oveľa provincionálnejší a ostýchavejší. Dobre sa cítil len v úzkom „veľkom svete“ – totiž v spoločnosti statkárskej šľachty, ale v tom druhom veľkom, ktorý tvoria nedozerné zástupy stredných a nižších vrstiev a cudzinci, bol ostýchavý a nervózny. Pravdu povediac, tak trochu sa bál ľudí zo stredných a nižších vrstiev a cudzincov, čo nepatrili k jeho triede. Akýmisi ohromujúcim spôsobom si uvedomoval vlastnú bezbrannosť, hoci požíval všetku ochranu výsadného postavenia. Je to trochu čudné, ale je to v dnešných časoch bežný jav.

Práve preto ho fascinovala zvláštna nenútená istota dievčaťa, akým bola Constance Reidová. Pohybovala sa v tom chaotickom vonkajšom svete oveľa suverénnejšie ako on.

A predsa bol aj on rebelant; rebeloval proti vlastnej triede. Možno je rebelant príliš silné slovo, až priveľmi silné. Dal sa len strhnúť všeobecným, veľmi rozšíreným odporom mládeže proti konvenčnosti a každému druhu skutočnej authority. Otcovia boli smiešni, najmä jeho tvrdohlavý otec. Aj vlády boli smiešne: najmä tá naša s tým svojím ustavičným „len vyčkať“. Aj armády boli smiešne a všetci tí starí poslušní generáli, ale nadovšetko červenolíci Kitchener. Ba aj vojna bola smiešna, hoci v nej padla riadna kopa ľudí.

Všetko bolo vlastne trochu smiešne alebo veľmi smiešne; rozhodne bolo do istej miery smiešne všetko, čo bolo spojené s autoritou, či to bola armáda, vláda alebo univerzity. A pokiaľ si vládnuca trieda ro-

bila nárok vládnuť, aj ona bola smiešna. Sir Geoffrey, Cliffordov otec, bol náramne smiešny, ako si dal vyrúbať všetky stromy, ako vyťahoval zo svojej šachty baníkov a posielal ich do vojny, kým on sám, taký vlastenec, sedel v bezpečí; ale aj preto, že na vlast vynaložil viac peňazí, ako mal.

Keď slečna Chatterleyová – Emma – prišla zo stredného Anglicka do Londýna, aby pracovala ako ošetrovateľka, potichu sa zabávala na sirovi Geffreym a jeho odhodlanom vlastenectve. Herbert, starší brat a dedič, sa smial na plné hrdlo, hoci stromy, ktoré rúbali na výdrevu zákopov, boli jeho. Ale Clifford sa len trocha neisto usmieval. Všetko bolo smiešne, to je teda pravda. Ale čo ak sa to priveľmi dotýkalo človeka samého a stal sa smiešnym aj on...? Ľudia z iných spoločenských tried ako Connie brali aspoň niečo vážne. Aspoň v niečo verili.

Brali vážne prostých vojakov, rovnako ako hrozbu všeobecnej brannej povinnosti i nedostatok cukru a cukríkov pre deti. Pri všetkých týchto veciach sa úrady, prirodzene, dopúšťali smiešnych chýb. Ale Clifford si to už veľmi nepripúšťal k srdcu. Úrady boli preňho smiešne *ab ovo*, nielen kvôli cukríkom a prostým vojakom.

A úrady si aj sami prichodili smiešne a dosť smiešne sa aj správali, a chvíľu všetko vyzeralo ako v blázinci, až pokým sa nepriostřila situácia na fronte a pokým Lloyd George nepřišiel zachrániť situáciu doma. Ale to už presiahlo i smiešnosť, frivolná mládež sa už nesmiala.

V roku 1916 padol Herbert Chatterley a dedičom sa stal Clifford. Bol z toho celý vydesený. No pocit vlastnej dôležitosti ako syn sira Geffreya a dieťa z Wragby, mu natoľko vošiel do krvi, že sa ho už nik-

dy nezbavil. A predsa vedel, že v očiach obrovského rozbúreného sveta je aj to smiešne. Stal sa dedičom zodpovedným za Wragby. Nie je to strašné? No aj skvelé a zároveň možno celkom absurdné?

Sir Geoffrey to vôbec nepokladal za absurdné. Bol bledý a napätý, uzavretý do seba a pevne odhodlaný zachrániť vlasť a svoje vlastné postavenie, či pod Lloydom Georgeom alebo hocikým iným. Bol natoľko vzdialený, natoľko izolovaný od skutočného Anglicka a taký obmedzený, že mu imponoval ešte aj Horatio Bottomley. Sir Geoffrey stál pri Anglicku a Lloydovi Georgeovi, ako stáli jeho predkovia pri Anglicku a svätom Jurajovi; ani mu na um nezišlo, že je medzi tým rozdiel. A tak teda sir Geoffrey rúbal stromy a bol za Lloyda Georgea a Anglicko, za Anglicko a Lloyda Georgea.

Želal si, aby sa Clifford oženil a postaral sa o dediča. Clifford cítil, že jeho otec je beznádejný anachronizmus. Ale v čom bol sám ďalej okrem nesmelého pocitu, že všetko je smiešne a že nadovšetko smiešne je jeho vlastné postavenie? Lebo voľky-nevoľky prijal svoj baronetský titul a Wragby smrteľne vážne.

Veselé vzrušenie z vojny sa vytratilo... zaniklo. Priveľa mŕtvych a hrôz. Človek potreboval pomoc a útechu. Človek potreboval zakotviť v bezpečnom svete. Muž potreboval ženu.

Chatterleyovci, dvaja bratia a sestra, napriek všetkým známostiam žili v zvláštnej izolácii uzavretí na Wragby. Pocit izolovanosti upevňoval rodinné putá, pocit slabosti vlastného postavenia, pocit bezbrannosti navzdory ich titulu a pozemkom, alebo azda práve pre ne. Nemali nič spoločné s priemyselným stredným Anglickom, kde žili. A boli odrezaní aj od vlastnej triedy vďaka zadumanej, tvrdohlavej a uzavretej náture

sira Geoffreyho, svojho otca, z ktorého si robili posmech, ale boli na všetko okolo neho nadmieru citliví.

Títo traja si raz povedali, že ostanú nadosmrtni spolu. Ale teraz Herbert padol a sir Geoffrey chcel, aby sa Clifford oženil. Ani o tom vlastne nič nepovedal; bol málovravný. Ale Cliffordovi bolo ťažko vzopriet sa jeho tichému, zádumčivému naliehaniu.

Lenže Emma nesúhlasila! Bola o desať rokov staršia ako Clifford a mala pocit, že keby sa oženil, bola by to zrada, spreneveril by sa sľubu, ktorý si mladí členovia rodiny dali.

Clifford sa napriek všetkému oženil s Connie a strávil s ňou štyri medové týždne. Bolo to v strašnom roku 1917, a boli si takí blízki ako ľudia na topiacej sa lodi. Oženil sa ako panic; sex preňho veľa neznamenal. On a ona si boli aj bez toho veľmi blízki. A Connie priam jasala, tešiac sa ich dôvernosti, ktorá presahovala sex a mužovo „uspokojenie“. Cliffordovi zrejme nešlo len a len o vlastné „uspokojenie“ ako mnohým iným mužom. Nie, ich dôvernosť bola hlbšia, oveľa osobnejšia. A sex bol len čosi náhodné, podružné, akýsi čudný, zastaraný organický proces, čo ťarbavo pretrváva, ale nie je vlastne ani potrebný. Connie však chcela mať deti – už aj len preto, aby sa presadila proti švagrinej Emme.

No začiatkom roku 1918 dovezli dokaličeného Clifforda domov, a bolo po deťoch. A sir Geoffrey umrel od žiaľu.

2

V jeseni 1920 sa Connie a Clifford vrátili domov na Wragby. Slečna Chatterleyová, ešte vždy namrže-

ná bratovým odpadlivosťou, odcestovala a usadila sa v malom bytíku v Londýne.

Wragby bol dlhý, nízky starý dom z hnedého kameňa, ktorý začali stavať asi v polovici osemnásteho storočia a stále k nemu čosi pristavovali, až bol napokon škaredý ako králikáreň. Stál na vyvýšenine v peknom starom dubovom parku, no, žiaľ, celkom blízko trčal komín tevershallskej bane, šíriaci kúdoly dymu a pary; neďaleko na vlhkom zahmlenom úbočí kopca sa bez ladu a skladu rozkladala dedinka Tevershall, čo sa začínala takmer pri bráne parku a beznádejne mrzká sa tiahla dlhú a pochmúrnu míľu: domce, dlhé rady ohavných, začadených tehlových domcov s čiernymi eternitovými strechami, s ostrými rohmi, vyzývavo spustnuté a bezútešné.

Connie bola navyknutá na Kensington alebo na škótske vršky či trávnaté pahorky, to bolo jej Anglicko. So stoicizmom mladosti jediným pohľadom odhadla nesmiernu bezduchú mrzkosť uhoľného a železiarskeho stredného Anglicka a viac sa oň nestarala: bola to neuveriteľná krajina a lepšie bolo o nej vôbec nepremýšľať. V pochmúrnych izbách na Wragby počula rachot triedičov uhlia, odfukovanie benzínky, hrmot vozíkov a chrapľavý krátky hvizdot lokomotív v štôľňach. Tevershallské haldy horeli, horeli už dlhé roky a zahasť ich by bolo stálo tisíce. A tak teda museli horieť. A keď vietor dul z tej strany, čo bývalo často, bol dom plný sírového zápachu horiacich výkalov zeme. Ale aj v dňoch bezvetria bol vzduch nasiaknutý pachom podzemia: sírou, železom, uhlím alebo kyselinou. Ba ešte aj na čemericiach sa ustavične usádzali sadze – čosi neuveriteľné – ani dajaká čierna manna padajúca z neba v súdny deň.

Jednoducho to bolo tak; osudovo predurčené ako všetko ostatné. Bolo to priam desivé, ale načo sa rozčuľovať? Rozčuľovanie nepomôže. Pokračovalo to ďalej. Život i všetko ostatné! Na nízkom tmavom strope mrakov horeli a chveli sa v noci červené škrvny, jarabeli sa, navierali a zase zaceľovali ani bolestivé popáleniny. To boli vysoké pece. Sprvoti Connie fascinovali akousi hrôzou: mala pocit, že žije v podzemí. Potom si na ne zvykla. A ráno pršalo.

Clifford tvrdil, že má Wragby radšej ako Londýn. Tento kraj mal akúsi krutú vlastnú vôľu, ale ľudia mali guráž. Connie sa v duchu spytovala, čo majú okrem toho: rozhodne nemajú ani oči, ani mozgy. Boli takí vyčerpaní, beztvárni a pochmúrni ako krajina, a rovnako nevlúdni. Ale v hrdelných prehltnutých hláskach ich nárečia a v cvengote podkutých banických bagančí, keď sa v hlúčkoch vliekli po asfalte domov, bolo čosi hrozivé a trocha tajomné.

Neprivítali si mladého pána, nebola nijaká slávnosť, nijaká deputácia, ba ani jediný kvietok. Bola len studená a vlhká cesta autom po tmavej mokrej hradskej, čo si kliesnila cestu pomedzi pošmúrne stromy v parku hore svahom, kde sa pásli zmoknuté ovce, na návršie, kde dom rozprestieral svoju hnedú fasádu, pred ktorou sa vznášala gazdiná a jej muž ako neistí obyvatelia zemskeho povrchu a chystali sa prehodiť slovko na privítanie.

Medzi zámkom Wragby a dedinou Tevershall neboli nijaké styky. Nikto nezdvihol čiapku, nespravil pukerlík. Baníci sa len dívali; obchodníci nadvihli čiapky, akoby sa s Connie poznali, a neohrabane kývli Cliffordovi hlavou; to bolo všetko. Nepreklenuteľná priepasť a akýsi tichý odpor na obidvoch stranách. Connie sa sprvu trápila pre tento pocit

odporu, čo k nim jednoducho prenikal z dediny. Ale potom zatvrdla a stal sa jej každodennou lyžičkou horkej medicíny, na ktorú si treba zvyknúť. Nie že by boli s Cliffordom neoblúbení, ale patrili k celkom inému druhu ľudí ako baníci. Nepreklenuteľná priepasť, neopísateľná trhlina, aká sa na juh od Trentu azda ani nevyskytuje. No v strednom Anglicku a na priemyselnom severe je táto priepasť taká nepreklenuteľná, že o nejakom kontakte tam nemôže byť ani reči. Ty zostaň na svojej strane a ja si zostanem na svojej! Čudné popretie spoločného pulzu ľudstva.

Teoreticky bola vlastne dedina Cliffordovi a Connie celkom naklonená. No v praxi to vyzeralo na oboch stranách „daj mi pokoj“!

Farár bol sympatický šesťdesiatnik, žijúci len pre svoje povinnosti, ktorého osobnosť toto „daj mi pokoj!“ dediny celkom potlačilo. Banícke ženy boli takmer napospol metodistky. Baníci neboli nič. No kňaz nosil svoju reverendu, a to stačilo, aby sa zastrela skutočnosť, že je človek ako ostatní. Nie, bol to len panáčik Ashby, akýsi automat na kázanie a modlenie.

To zaťaté, pudové „Nie sme o nič menej ako ty, aj keď ty si lady Chatterleyová!“ nešlo sprvoti Connie do hlavy a privádzalo ju do pomykova. Tá čudná, podozrievavá, falošná milota, s akou banícke ženy prijímali jej pokusy o zblíženie; čudne urážlivá príchuť toho ich „Dajsamisvete! To už som voľakto, keď sa so mnou zhovára lady Chatterleyová! Nech si len nemyslí, že som o niečo menej ako ona!“, čo vždy počula škrípať v takmer podlízavom tóne žien, to bolo čosi neveriteľné. Nemohla sa cez to preniesť. Bolo to beznádejne a urážlivo nekonformné.

Clifford si ich nevšimal a naučila sa to aj ona: chodila okolo nich, ani na nich nepozrela, a oni na ňu zízali ako na kráčajúcu voskovú figurínu. Keď mal s nimi Clifford dočinenia, správal sa k nim dosť nafúkané a pohrdavo; človek si už nemohol dovoliť správať sa k nim priateľsky. Bol vlastne dosť povýšenecký a pohrdavý voči každému, kto nepatril k jeho triede. Nikomu neustupoval a nestál o to, aby si niekoho získal. A nebol ani obľúbený, ani neobľúbený: patril k okoliu ako šachta alebo samotné Wragby.

No v skutočnosti bol Clifford mimoriadne ostýchavý a trpel pocitmi menejcennosti, najmä odkedy bol chromý. Neznášal okolo seba nikoho, iba vlastné služobníctvo. Lebo buď musel sedieť v kolieskovom kresle, alebo v invalidnom vozíku. No obliekali ho drahí krajčíri ako kedysi a nosil exkluzívne, drahé kravaty z Bond Street ako predtým a od pása hore vyzeral elegantne a impozantne ako vždy. Nikdy nepatril k moderným zoženšteným mladíkom: rumennou tvárou a širokými plecami pôsobil dokonca trocha vidiecky. Ale tichý váhavý hlas a oči bystré a zároveň trocha nesmelé, sebavedomé aj neisté, odhaľovali jeho povahu. Často sa správal až urážlivo povýšenecky, no hneď zasa skromne, uzavreto, takmer bojzливо.

Boli si s Connie blízki tým moderným, povzneseným spôsobom. Z toho, že je mrzák, bol taký zdrvený, že už nevedel byť prirodzený a bezstarostný. Bol ťažko poznamenaný. A preto na ňom Connie tak vášnivo lipla.

No nemohla sa ubrániť pocitu, aký má Clifford s ľuďmi malý kontakt. Baníci boli v istom zmysle jeho ľudia; ale on v nich videl skôr predmety ako ľudí, skôr časť bane ako časť života, skôr primitívne suro-